

Маленька Т. Ф.

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри мов і літератур Близького та Середнього Сходу
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

Петрук В. В.

*студентка IV курсу перської філології
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

ПЕРЕКЛАДИ ГАФІЗА В ЄВРОПІ

Практично завжди опис історії перекладів Гафіза на європейській мові обмежується протиставленням «англійського» та «німецького» варіанту. Таким чином, історія досліджень творчості Гафіза в інших національних традиціях досі залишається мало вивченою, а реальне значення його перекладів на інші європейські мови часто вислизає від уваги дослідників.

Актуальність цього дослідження зумовлена потребою систематизації перекладів поезії Гафіза в Європі. Мета дослідження полягає у визначенні хронології, з'ясуванні особливостей перекладів, аналізі основних перекладацьких стратегій, а також у виявленні основних центрів перекладу Гафіза в Європі.

Будучи написаними більше шести століть тому, твори Гафіза зберігають свою актуальність і сьогодні, тому що в них пишеться про такі вічно злободенні питання, як любов і ненависть, дружба і зрада, щирість і улесливість, владність і підпорядкування і т.д. Саме тому, творчість великого генія літератури Сходу є цікавою для читачів та перекладачів з усього світу. До наших днів читачі у всьому світі знаходять щось своє, унікальне та сучасне для них.

Перші відомості про Гафіза проникли в Європу через чотири століття після його смерті. У 1677 р. побачила світ перша газель Гафіза в перекладі латинською мовою. Значно пізніше, наприкінці XVII століття, почала сходити слава Гафіза – як віщого лірика Перського Ренесансу (X–XV століття). У 1771 році перший перекладач й інтерпретатор його поезії угорський сходознавець граф Карой Ревіцкі (1736–1793) переклав і прокоментував 16 газелей Гафіза. Публікація, написана мовою оригіналу (перською) і в латинському перекладі, заклала основи європейської гафізіани.

Під впливом К. Ревіцкі у 1774 р. в Лондоні Дж. Річардсон видав англомовні переклади Гафіза. Переклади англійського сходознавця У. Джонса стали взірцем зародження в англійській літературі романтичної лірики й орієнтальних мотивів. Вплив Гафіза на англійських романтиків проявився у творчих імпульсах Дж. Г. Байрон та П. Шеллі.

Наприкінці XVIII–протягом XIX ст. в Англії поряд з філологічними науковими перекладами Дж. Нотта, Е. Гардінга, У. Оуселі, видавались так звані «вільні переклади» Гафіза. Великий внесок також зробили англійські поети-перекладачі XIXст.: Г. Бікнелл, У. Лоу, А. Роджерса, Дж. Маккарті, Г. Белл, У. Ліф.

Відкриття О. Хайяма в Англії завдяки перекладам Е. Фітцджеральда (1859) відсторонило поезію Гафіза. Центр її вивчення, перекладів і наслідувань змістився в Німеччину. Тут Гафіз переживає нове народження в перекладах Й. Гаммера-Пургшталя, Г. Даумера, В. Розенцвейга-Шваннау, Г. Нессельмана, Ф. Боденштедта, у критичному виданні тексту «Дивану» Г. Брокгауза (1854) і в «Західно-Східному Дивані» (1819) Гете.

Тут уперше в Європі було видано повний переклад його «Дивану» як прозовий [1], так і віршований [2]. Гафіз у Гаммера і Гете викликав «ланцюгову реакцію» гафізівських мотивів у німецькій поезії: А. Фон Платен, Г. Гейне, Ф. Рюккерт, Г. Даумер, Ф. Боденштедт, Г. Гофмансталь.

У Франції поезія Гафіза вивчалась і перекладалась, починаючи з XVIII ст. Першим французом, хто безпосередньо займався творчістю Гафіза і перекладав його газелі, був сходознавець Огюст Ербен (1783–1806). Лише наприкінці XIX ст. з'являється повний переклад газелей Гафіза А. Ніколя [3], а ще майже через чверть століття – рубаї у перекладі Дж. Карпеле [4].

Ремінісценціями з Гафіза насичена французька поезія XIX–XX ст. і, зокрема, творчість В. Гюго, Ш. Леконт де Ліля, Ф.Р. де Шатобріана, О. Барб'є, А.Ж. де Реньє, Г. Аполлінера.

Увага та інтерес італійців до поезії Гафіза привели до численних перекладів його віршів італійською мовою деякими професорами італійських університетів, такими як Джованні Д'Ерме, Стефано Пелло, Джанроберто Скарчіа та Карло Сакконе. Д'Ерме працювала над перекладом десять років та опублікувала італійську версію Дивана Гафіза у трьох томах.

У XIX ст. виходили друком угорськомовні «Дивани» і «Вибране» Гафіза в перекладах Ф. Габера, Б. Каролі, Е. Харрач-Бела; у XX ст. – К. Геза і Й. Раковські.

Поряд з угорською школою перекладу з фарси одним з перших європейських центрів з дослідження й перекладу поезії Гафіза стала

Польща. «Товариство друзів науки», в яке входили О. Чарториський, с. Замойський, Я. Тарновський, П. Пробус, відіграло важливу роль у вивченні і популяризації поезії перського газеліста. З найвідоміших польських видань ХХ століття варто згадати “Gazele Wybrane Hafiza” (1957), перекладені з оригіналу А. Зайончковським та “Pieśni miłosne Hafiza» (1973) з коментарем іраніста В. Дулеби [5].

В Україні творчість Гафіза досліджували Агатангел Кримський, Ярема Полотнюк, Василь Мисик, Микола Попов.

У ХХ ст. з’явилися переклади газелей і рубаїв Гафіза італійською, іспанською, португальською, шведською, норвезькою, данською, фінською, грецькою, чеською, болгарською, сербо-хорватською, румунською та іншими мовами.

Список використаних джерел:

1. Der Divan / von Mohammed Schemseddin Hafiz... von Josef v. Hammer. Stuttgart und Tübingen, 1812–1813. 2 v.
2. Der Divan des grossen lyrischen Dichters Hafiz /...ins deutsche metrisch übersetzt und mit Anmerkungen versehen von V.R.Rosenzweig Schwannau. Wien., 1858–1864.
3. Quelques odes de Hafiz / traduites pour la première fois en français par A.L.M. Nicolas. Paris, 1898.
4. Roubayyat de Hafiz et d’Omar Khayyam / traduction de J.C. d’après l’adapt. Anglaise de Cranmer Bynd pour Hâfiz et d’après la version poétique anglaise d’Edward Fitzgerald pour O. Khayyam. Paris, 1921.
5. Поезія Гафіза в Європі: дослідження, переклади, рецепція / Т. Ф. Маленька. *Східний світ*. 2005. № 2. С. 102–107. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/SkhS_2005_2_14